

N:o 4.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till Förordning angående förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866; Gifven Stockholms slott den 12 Januari 1884.

Sedan uti skrifvelse den 17 Maj 1882 Riksdagen, som ansett gällande skiftesförfattning böra ändras sålunda, att, när genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankar egor undergått sådan förändring, att de kunde häfdas såsom åker, men hinder för deras ändamålsenliga brukande mötte deraf, att vid förut verkställt laga skifte egorna erhållit en för markens häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, nytt skifte finge, utan hinder af fastställelse å det förra laga skiftet, å sådana egor verkställas, i underdånighet anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lagstiftning i ämnet, har, efter Landtmäteristyrelsens hörande, inom Justitiedepartementet blifvit utarbetadt förslag till förändrad lydelse af vissa paragrafer i gällande skiftesstadga; och har Kongl. Maj:t, sedan Högsta Domstolen i ämnet afgifvit yttrande och jemkning i förslagets redaktion egt rum, funnit samma förslag böra till Riksdagens godkännande framläggas.

Med öfverlemnande af Statsrådets och Högsta Domstolens i ärendet hållna protokoll vill Kongl. Maj:t fördenskuU, jemlikt 87 § Rege-
rationsformen, till Riksdagens antagande öfverlemnna följande

Bih. till Riksd. Prot. 1884. 1 Saml. 1 Afd. 4 Häft.

Förslag till Förordning

angående förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866.

Häriigenom förordnas, att 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866 skola erhålla följande förändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Har jord, som hörer till by eller till hemman, deri två eller flera ega del, genom teg- eller storskifte i flera skiften blifvit lagd; vill den, som i sådant skifteslag eger ett eller flera hemman eller en eller flere hemmansdelar, laga skifte erhålla, hafve ock der vitsord till, utan att å teg- eller storskifte meddelad fastställelse eller eljest ingången och stadfästad förening må sådant hindra eller därför i vägen ligga.

2 mom. Ej må redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Vår nådiga kungörelse den 20 Februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.

3 mom. Hafva genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankat egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, och möter för deras ändamålsenliga brukande hinder deraf, att vid förut verkställt så beskaffadt skifte, som i 2 mom. omförmäles, egorna erhållit en för deras häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, då må, der tjenlig skiftesläggning ej kan genom egoutbyte beredas, nytt skifte, utan hinder af bestämmelserna i nämnda mom., kunna verkställas å dessa egor jemte den mark, som med dem ligger i det sammanhang, att dess intagande i den nya delningen är för beredande af lämpligt och redigt skifte oundgängligen nödigt. Bestrider någon delegare nytt skifte eller uppstår tvist angående omfånget af den mark, som bör i det nya skiftet ingå, behandlas ärendet efter stadgandet i 89 §.

4 mom. Har i Gotlands län, före den i följd af Vårt nådiga beslut den 20 December 1850 derstädes verkställda indelning i skifteslag, laga skifte skett och omfattat allenast en del af egor, som enligt indelningen utgöra ett skifteslag, ege det skifte ej annan verkan än storskifte lagligen tillkommer.

58 §.

Kan' genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs.

Begäres egoutbytet af anledning 3 § 3 mom. omförmäler, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, kunna jemväl utan alla jordegares samtycke ega rum. Sedan i detta fall skiftesmannen och gode männen afgifvit utlåtande om utbytets företagande, skall, der ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt nöjas, frågan om utbytets verkställande, innan vidare åtgärd vidtages, underställas egodelningsrättens pröfning.

69 §.

Delningsgrund eller måttstock för egors skiftande å landet, så väl särskilda hemman emellan, som emellan delegare i ett och samma hemman, vare den, som i lag eller särskilda författningar för vissa landsorter stadgad är eller framdeles stadgas kan. Äro egorna förut delade genom storskifte, som efter förra författningar laga kraft vunnit, eller genom sådant skifte, som i 3 § 2 mom. sägs, hafve hvarje delegare rätt att vid nytt skifte tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarar mot de egor, han enligt det förut verkställda skiftet innehaft; och bör landtmätaren, vid föredragning af frågan om delningsgrunden, underrätta delegarne ej blott om de särskilda grunder, hvilka kunna i detta afseende rätteligen antagas, utan ock om de uppskattade egobelopp, hvilka, enligt hvardera af dessa grunder, komme att hvarje delegare ungefärligen tillfalla.

88 §.

Äro egorna af den olika beskaffenhet eller hafva de ett så spridt och åtskildt läge, att sådant skifte, som nu sagdt är, utan skada eller lidande för en eller flere af delegarne icke verkställas kan; då må egorna delas i så få skiften, som deras beskaffenhet och belägenhet möjligen medgifva; dock med hufvudsakligt iakttagande deraf, att hvarje skifte bekvämligen må kunna inhägnas och särskildt brukas; och bör till sådan skiftesläggning, på sätt i 92 § sägs, provisionel plan upprättas och det deröfver afgifna utlåtande jemte karta och handlingar inom fjorton dagar derefter öfversändas till ordföranden i egodelningsrätten, hvilken rätt har att, efter verkställd granskning, i ämnet förordna.

Verkställes nytt skifte å egor, som förut undergått enskifte eller laga skifte, då må underställning till egodelningsrätt i fråga om skiftesantalet icke ega rum, utan så är, att i följd af det nya skiftet någon delegare skulle erhålla ett större antal skiften än vid det förut verkställda skiftet tilldelats hans egolott, och detta antal derjemte öfverstiger det, som enligt 87 § högst tillåtes.

89 §.

Har storskifte förut skifteslaget öfvergått och yrkar någon delegare, att dervid oförändradt bör förblifva; då skola skiftesmannen och gode männen, innan vidare åtgärd i afseende å skiftesberedningen företages, efter föregången besigtning å marken, hvarvid dess allmänna beskaffenhet och läge beskrifvas, noga undersöka, huruvida skifteslagets egor må kunna genom nytt skifte erhålla en för egornas skötsel lämpligare indelning och så väl derigenom, som genom beredda tillfällen till odling, uppbringas till högre afkastning, samt hemmanens värde såmedelst i betydligare måtto ökas; och gånge i ty fall det sökta skiftet fort. Hafva åter egorna det läge eller äro de af sådan beskaffenhet, att nytt skifte, utan att i allmänhet blifva förmånligare än det förra skiftet, skulle för delegarne medföra kostnad och olägenhet; då bör vid storskiftet oförändradt förblifva och det sökta skiftet inställas. Skiftesmannen och gode männen skola i dessa omständigheter fullständigt utlåtande meddela och dermed förfara, som i 54 § sagdt är.

Begäres på grund af stadgandet i 3 § 3 mom. nytt skifte å egor, hvilka ingått i förut verkställt enskifte eller laga skifte, och uppstår stridighet mellan delegarne, huruvida skiftet må ega rum, eller angående omfånget af den mark, som bör i skiftet ingå, skola skiftesmannen och gode männen företaga sådan undersökning, som ofvan sägs, och i ärendet meddela utlåtande. Nöjas ej samtliga tillstådesvarande jordegare deråt, skall, innan vidare åtgärd vidtages, frågan underställas egodelningsrättens pröfning.

Derest nytt skifte afslås, skall skiftessökanden de åbragte kostnaderna ensam bestå.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils von Steyern.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 26 Oktober 1883,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THYSELIUS,
 Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
 HOCHSCHILD,
 Statsråden: LOVÉN,
 VON STEYERN,
 Friherre VON OTTER,
 HAMMARSKJÖLD,
 RICHERT,
 THEMPTANDER,
 RYDING,
 VON KRUSENSTJERNA.

Departementschefen Statsrådet von Steyern anförde i underdånighet:

“Enligt 3 § i 1 kap. af nådiga stadgan om skiftesverket i riket den 4 Maj 1827 skulle förut meddelad fastställelse å teg- eller storskifte, hvarigenom till by eller hemman hörande jord blifvit lagd i flera skiften, icke utgöra hinder för verkställande af laga skifte å samma jord, hvaremot redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, som enligt nådiga kungörelsen den 20 Februari 1821 under sådan egenskap blifvit fastställdt, ej finge utan alla delegarnes åsämjande rubbas. Den i skiftesstadgan sålunda medgifna rätt att, i vissa fall med begagnande af det skiftesvitsord, som enligt stadgan tillerkändes hvarje delegare för sig, i andra fall med alla delegares samtycke, rubba förut fastställda skiften blef emellertid icke utsträckt till

de laga skiften, som komme att enligt den nya stadgan verkställas, utan antogos dessa komma att orubbligen ega bestånd, äfven om alla delegare skulle vilja förena sig om nytt skifte. I stadgan om laga skifte, hvilken innefattade en utveckling och fulländning af de från århundradets början utfärdade enskiftesförfattningarna, hade intagits sådana bestämmelser, som antogos komma att medföra den för jordegendomarnes skötsel och landets uppodling fördelaktigaste indelning af jorden, och vid denna indelning borde således till jordbesittningens betryggande orubbadt förblifva. Det motstånd, som till en början uppstod mot den nya stadgans tillämpning, föranledde emellertid att denna tillämpning mången gång icke blef så fullständig, som åsyftadt var, och det visar sig i synnerhet vid granskning af äldre laga skifteskartor, att skiftesstadgan särdeles beträffande skiftenas antal och form icke blifvit af landtmätarne i hela dess stränghet tillämpad. Ännu på senaste tiden utläggas ofta skogsskiften för alla delegarne i ett skifteslag längs efter skogens sträckning, hvarigenom de blifva ytterst smala och erhålla en oproportionerlig längd. Äfven i inrösningsjorden, der enligt 12 kap. 14 § i 1827 års skiftesstadga, motsvarande 91 § i nu gällande stadga, egofigurernas längd, så vidt möjligt vore, icke borde mer än dubbelt öfverstiga bredden, hafva egofigurerna ofta gjorts oformliga, utan att omständigheterna sådant påkallat; och har detta i synnerhet inträffat å sådan mark, som vid tiden för skiftets verkställande icke brukats såsom åker. Olägenheten häraf har sedermera framträdt, då fråga uppstått om markens odlande till åker, hvilken uppodling i många fall omöjliggjorts till följd af de vid laga skiftet utlagda lotternas olämpliga form. Med erfarenheten häraf har tanken uppstått på möjligheten att, åtminstone under vissa förutsättningar, kunna åstadkomma förändring jemväl i fastställda laga skiften, och föranleddes häraf den i nådiga stadgan om skiftesverket i riket den 9 November 1866, § 3, intagna bestämmelse, enligt hvilken jemväl laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, må genom nytt skifte rubbas, der alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.

Redan innan detta medgifvande gjordes, hade emellertid Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 13 Juli 1860 fäst uppmärksamhet på ett särskildt fall, då, enligt Ständernas åsigt, förändring af fastställt laga skifte, borde, jemväl på en enda delegares yrkande, få ega rum. Hos Rikets Ständer hade då blifvit erinradt, hurusom på alla de ställen, der genom äldre delningar egoskiftena i ängsmarken erhållit den form, att deras uppodlande icke kunde med någon fördel ega rum, förbudet mot rubbning af sådana delningar lade hinder i vägen för de önskvärda odlingsföretag, som berodde af möjligheten att ut-

tappa eller sänka sjöar eller upprensa floder och andra vattendrag. Rikets Ständer, som funno det hos dem framställda förslag till afhjelpande af berörda olägenhet förtjent af uppmärksamhet, hemställde derför i underdånighet

dels att till 3 § i 1 kap. af nådiga stadgan om skiftesverket i riket den 4 Maj 1827 måtte göras ett tillägg af följande innehåll:

“Hafva till följd af sjösänkning, årensning eller annan vattenafledning af större omfattning, än om upprensning af vattendrag och dikning i allmänhet är i lag föreskrifvet, tillförene sankar egor undergått sådan förändring, att de kunna odlas till åker; och kan, genom nytt skifte, en för egornas odling och bruk ändamålsenligare indelning åstadkommas; då må, der någon delegare det yrkar, nytt skifte å de egor kunna erhållas, utan hinder deraf, att fastställelse blifvit meddelad å äldre skiftesförrättning.”

dels ock att 1 § i 8 kap. af nämnda stadga måtte erhålla följande tillägg:

“Skola egor af den i 1 kap. 3 § sista punkten omförmälda anledning å nyo skiftas, gälle ock såsom delningsgrund dervid hvad hvar och en uti samma egor sist innehaft.”

Öfverdirektören vid landtmäteriet, hvilken underdåniga utlåtande inhemtades, understödde det af Rikets Ständer framställda förslaget, hvilket han för sin del önskade utsträckt till hvarje fall, då jord till följd af torrläggning kunde blifva föremål för förändrad kultur. Enligt öfverdirektörens förslag skulle frågan om nytt skiftes företagande komma under ompröfning, äfven på yrkande af allenast en delegare, men, i händelse åtgärden af någon delegare bestredes, ärendet behandlas med ledning af föreskrifterna i 12 kap. 12 § i 1827 års skiftesstadga, motsvarande 89 § i den nu gällande.

Högsta Domstolen afstyrkte nådigt bifall till Rikets Ständers hemställan. Två af domstolens ledamöter medgåfvo likväl, att de förhållanden, med afseende å hvilka egolotternas fördelning vid ett laga skifte bestämmas, understundom kunde efter skiftets slut, vare sig till följd af vattenafledningar eller andra orsaker, så förändras, att en ändamålsenligare skiftesläggning blefve möjlig, vid hvilket förhållande en förändring i den vid skiftet bestämda egoindelningen kunde för delegarne medföra väsentliga fördelar; och då någon rubbning i ett behörigen afslutadt och fastställt laga skifte ej finge enligt då gällande skiftesstadga ega rum, icke ens om delegarne derom öfverenskomme, kunde ett stadgande behöfvas, hvarigenom delegarne i ett skifteslag, som undergått laga skifte, bereddes tillfälle att erhålla den ändring i skiftesläggningen, hvartill nya förhållanden ansåges föranleda; men

det af Rikets Ständer i sådan syftning framställda förslaget kunde bemålde ledamöter icke gilla, hufvudsakligen af det skäl, att derigenom hvarje enskild skiftesdelegare tillerkändes vitsord till erhållande af nytt skifte, en rubbning i bestående rättsförhållanden, som icke borde tillåtas, med mindre samtliga delegarne eller åtminstone flertalet af dem funne sådant med sin fördel förenligt och således derom öfverenskomme eller fattade beslut. Genom den inskränkning i den nya skiftesförrättningens omfattning, som i förslaget förutsattes, kunde i öfrigt det dermed åsyftade ändamål endast undantagsvis stå att vinna, helst det högst sällan torde inträffa, att, då genom en vattenafledning en del egor blifvit till åker odlingsbar, någon väsentlig fördel kunde genom ett nytt skifte samtliga jordegarnas beredas, om detta endast komme att sträcka sig till dessa egor, utan att, i sammanhang dermed någon rubbning finge ske i fördelningen af öfriga egorna, ej ens af dem, som förut varit vattensjuka, men ej, oaktadt vattenafledningen, kunde till åker odlas.

Tre andra ledamöter af Högsta Domstolen, funno lika med de förra betänkligheter vid att tillstadsja den af Rikets Ständer föreslagna rubbning i fastställda laga skiften, men ansågo emellertid det ändamål, som med förslaget åsyftades, vara förtjent af lagstiftningens uppmärksamhet och de uppgifna betänkligheterna icke utesluta behovet af en utväg att, oberoende af ett verkställt och behörigen fastställt laga skifte, tillvägabrunga sådan jemkning uti den dervid bestämda egoindelningen, som af efteråt förändrade naturförhållanden påkallades. Ej blott till följd af en företagen sjösänkning eller annan vattenafledning, utan äfven i följd af åtskilliga andra orsaker, såsom kanalgräfningar, nya väganläggningar eller nya grufvors upptagande och mera dylikt, inträffade det stundom, att någon del af den mark, som i ett laga skifte ingått, sedermera till sin beskaffenhet eller sitt läge underginge sådan förändring, att den vid skiftet följda egoindelningen icke vidare i afseende å de sålunda förändrade egorna beredde den lättnad och fördel vid deras häfdande, som med hvarje egoskifte i första rummet åsyftades, hvadan, till afhjelpande af dylika olägenheter, ett ytterligare utbyte af egor emellan någon del af de genom skiftet från hvarandra åtskilda hemmanen kunde finnas behöfligt. Frågan härom hörde dock rätteligen under 7 kap. i skiftesstadgan, hvilket särskildt handlade om egoutbyte mellan sådana hemman och lägenheter, som icke låge i skifteslag med hvarandra. Bemålde ledamöter föreslogo i följd häraf ett tillägg till stadgandena om egoutbyte i 7 kap. af 1827 års skiftesstadga, af innehåll att, om efter verkställt skifte någon del af de egor, som i skiftet ingått, i följd af vattenafledning, kanalgräfning, väganlägg-

ning eller annan dylik orsak, till beskaffenhet och läge undergått sådan förändring att genom ytterligare utbyte af egor större lättnad och bekvämlighet vid deras häfdande kunde beredas, finge, utan hinder af meddelad fastställelse å laga skiftet, slikt egoutbyte ske, der det af någon delegare i den till beskaffenhet eller läge förändrade marken påyrkades och funnes utan märkligt men för annan jordegare kunna verkställas.

Med anledning af hvad sålunda förekommit utfärdades nådiga kungörelsen angående ändringar och tillägg i stadgan om skiftesverket i riket den 29 November 1861, hvarigenom, med förklarande att Kongl. Maj:t funnit betänkligheter möta mot antagande af Rikets Ständers förslag till utsträckning af skiftesvitsordet äfven till frågor om delning af sådana egor, som förut undergått laga skifte, men ansett fördelar i flera fall kunna vinnas genom beredande af en laglig utväg för sådana egoutbyten, hvarom efter fastställt laga skifte jordegare kunde öfverenskomma, i nåder förordnades, att till 7 kap. i skiftesstadgan skulle tilläggas en ny § 4 af följande innehåll:

“Kan, genom egoutbyte i andra fall än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i § 1 sägs.“

Sedan, efter hvad jag redan erinrat, genom 1866 års skiftesstadga medgifvits, att fastställt laga skifte finge genom nytt skifte rubbas, derest alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas, har således intet hinder mött att med samtliga rättsegandes begifvande åstadkomma förändring i indelningen af torrlagd mark, vare sig genom nytt skifte, hvilket icke behöft omfatta hela det förut skiftade området, eller genom egoutbyte, enligt nyss omförmälda, jemväl i 1866 års skiftesstadga intagna bestämmelse.

Emellertid har erfarenheten visat, att dessa stadganden icke ledt till det af Rikets Ständer åsyftade ändamålet. Så hafva exempelvis i de trakter, som beröras af Hjelmarens och Qvismarens sänkning, vidsträckta områden åt åkerbruket förvärfvats, utan att dock i sitt nuvarande skick kunna till åker uppodlas. Det har nemligen inträffat att en enda delegare motsatt sig hvarje rubbning i den förra skiftesindelningen, ehuru denna varit uppenbart stridande mot så väl hans som alla öfriges fördel, i det att de skifteslinier, som vid förut verkställt laga skifte, utan all tanke på blifvande odling, uppdragits öfver sankar marker och sjöbottnar, bilda långa och mycket smala samt följaktligen till odling otjenliga egofigurer. Vidare har vid sjösänkingsföretag förekommit, att en större kanal anlagts i rak linie i stället för ett äldre, i flera bugter gående vattendrag och att det i följd häraf varit

till fördel för alla jordegare, mellan hvilkas egor det gamla vattendraget utgjort gräns, att genom ett vidtomfattande egoutbyte få egorna lagda intill den nya kanalen, som derigenom komme att dem emellan utgöra en rak gräns, men att ett sådant för jordbruket fördelaktigt egoutbyte, hvilket icke varit verkställbart utan samtycke af alla dem, som bort deri ingå, mött hinder genom en enda jordegares bestridande.

Efter det genom lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 Juni 1879 fullständiga bestämmelser blifvit gifna i syfte att befordra landets uppodling genom marks torrläggning och ordna de rättsförhållanden, som vid sådana företags genomförande mellan vederbörande jordegare uppkomma, har behovet af en till samma mål ledande förbättrad skifteslagstiftning ännu lifligare framstått. I underdånig skrifvelse den 17 Maj 1882 har Riksdagen åter fäst uppmärksamheten på detta behof. Hos Riksdagen hade framställningar gjorts om sådan förändring af skiftesstadgan, att nytt skifte eller så kalladt omskifte af mark, med innehafvet såsom delningsgrund, måtte, utan hinder af den å äldre skiftesläggning meddelade fastställelse, kunna, äfven om icke alla delegare derom åsämjdes, tillvägabringas, dock endast så vida egodelningsrätt efter föregående pröfning af förhållandena förklarar, att och i hvilken utsträckning sådant omskifte kunde vara af behovet påkalladt. En sådan ny delning sattes dock endast i fråga i det fall, att mark genom sjösänkning eller andra större vattenafledningsföretag undergått förändring till sin natur, så att densamma i dess förändrade skick icke kunde utan omskifte med fördel brukas. Riksdagen funne en lagstiftning i denna rigtning vara en naturlig följd af lagstiftningen om vattenafledning för jords förbättring, i ty att, sedan stora kostnader blifvit nedlagda i ändamål att förvandla sankar ängar eller kärr till åker, det måste anses foljdriktigt att undanröjda de hinder för markens begagnande till åker, hvilka föranleddes af det sätt, hvarpå marken förut blifvit skiftad; och förestälde sig Riksdagen, att det åsyftade ändamålet skulle vinnas derigenom, att till 3 § skiftesstadgan tillades ett moment, hvarigenom förklarades, att, när genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankar egor undergått sådan förändring, att de kunde häfdas såsom åker, men hinder för deras ändamålsenliga brukande mötte deraf, att vid förut verkställt laga skifte egorna erhållit en för markens häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, nytt skifte finge, utan hinder af fastställelse å det förra laga skiftet, å dessa egor verkställas; att vidare bestämmelserna i 89 § skiftesstadgan gjordes tillämpliga äfven på det fall att, vid sammanträde för handläggning af fråga

om dylikt omskifte, någon delegare yrkade, att vid det förut verkställda laga skiftet borde oförändradt förblifva, i hvilket fall det skulle åligga skiftesmannen och gode männen, innan vidare åtgärd i afseende å skiftesberedningen företoges, att efter föregången besigtning å marken, hvarvid dess allmänna beskaffenhet och läge borde beskrifvas, noga undersöka, om och till hvilket omfång skifteslagets egor kunde genom omskifte i förening med delning af mark, som till äfventyrs vid laga skiftet från delning uteslutits, eller ock genom egoutbyten, erhålla en för egornas skötsel lämpligare indelning, i hvilken händelse förrättningen borde fortgå, hvaremot, om det befunnes, att omskiftet, utan att i allmänhet blifva förmånligare än det förra skiftet, skulle för delegarne medföra kostnad och olägenhet, laga skiftet borde lemnas orubbadt och det sökta omskiftet inställas; och skulle skiftesmannen och gode männen hafva att i dessa omständigheter meddela fullständigt utlåtande och dermed förfara, som i 54 § skiftesstadgan sägs, hvarjemte, derest omskifte afsloges, skiftessökanden borde ensam bestå de åbragta skifteskostnaderna; samt att slutligen tillägg gjordes dels till 69 § angående den delningsgrund, som borde vid omskifte följas, och hvilken Riksdagen ansåge böra, så vidt afsåge förut skiftade egor, blifva innehafvet, dels till 87 och 88 §§ angående hvad iakttagas borde, i händelse det skulle befinnas nödigt att i den omskiftade marken tilldela någon delegare flera skiften än han i samma mark vid det förut verkställda laga skiftet erhållit; anhängande Riksdagen i underdånighet att Eders Kongl. Maj:t täcktes, derest rätt till omskifte enligt nu antydda grunder ansåges böra medgifvas, låta utarbета och till Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i gällande skiftesstadga, som för sådant ändamål vore af nöden.

Efter det Landtmäteristyrelsen, anbefald att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af Riksdagens omförmälda skrifvelse, afgifvit förslag till ändringar i skiftesstadgans 3, 69, 78, 87 och 89 §§, i hvilket förslag Landtmäteristyrelsen utsträckt rätten till erhållande af nytt skifte jemväl till det fall, att tillförene skiftade egor undergått förändring genom anläggning af kanal, jernväg eller allmän väg, expropriation af jord eller utläggning af utmål för grufva, har Högsta Domstolen öfver detta förslag afgifvit utlåtande. Högsta Domstolen ansåg det ligga i begreppet af laga skifte att efter dess verkställande de hemman och lägenheter, som i skiftet ingått, icke vidare utgjorde någon gemensamhet, utan måste betraktas såsom från hvarandra fullständigt skilda, själfständiga possessioner. Den omständighet att vissa egovälden fordom utgjort delar af en sedermera skiftad samfällighet

innefattade icke giltig grund dertill att de mer än andra till hvarandra gränsande egendomar skulle i sin helhet eller till någon del vara underkastade den inskränkning i fulla utöfningen af eganderätten, som gälde för samfärd jord och som framträdde bland annat i tvånget att undergå laga skifte. Visserligen uppstode genom vattenafledning, som inverkade på flera skilda egendomar, mellan dem en gemensamhet i intressen, som behöfde lagligen ordnas, och äfven i vissa afseenden blifvit det genom lagstiftningen angående afledning af vatten, men att dervid tillämpa samma regler som vid skifteslagstiftningen vore inkonsequent och skulle leda till orättvisa följder. De mindre lotterna skulle väl vid omskifte kunna läggas formligare; men de större finge ej någon fördel af ny egofördelning, under det de dock måste vidkännas olägenheterna af förändrad häfd och stängselskyldighet jemte på dem belöpande större andel i skifteskostnaden. Om de förhållanden, som inom vissa orter uppgifvits ega rum och föranledt det remitterade förslaget, verkligen påkallade en lagförändring, borde denna alltså icke gå i den riktning förslaget innehölle, men i afseende på behöfligheten af en lagförändring syntes icke böra lemnas oanmärkt, att ändamålet kunde vinnas genom lättare möjlighet till åstadkommande af egoutbyten mellan hemman. Hufvudsakligen af dessa skäl afstyrkte Högsta Domstolen bifall till förslaget.

Då ärendet derefter den 29 sistlidne Juni af chefen för Civildepartementet inför Eders Kongl. Maj:t föredrogs, har Eders Kongl. Maj:t, enär de väsentligaste af skiftesstadgans bestämmelser vore af beskaffenhet att tillhöra allmänna lagen, dit de ock blifvit hänfödda ej mindre i 1734 års lag, än i de af Lagkomitén och Lagberedningen uppgjorda förslag till allmän civillag, förklarat att frågor om ändring i skiftesstadgan skulle behandlas i den för frågor om ändring i allmän civillag stadgade ordning, och att förty nu ifrågakvarande ärende skulle öfverlemnas till Justitiedepartementet.

Vid den handläggning det på grund häraf ålegat mig att egna detta ärende har jag för afhjelpande af det af Riksdagen anmälda, af Landtmäteristyrelsen vitsordade och jemväl af Högsta Domstolen, särdeles i dess ofvan omförmälda, år 1861 afgifna yttrande erkända behof ej funnit någon annan fullt verksam åtgärd att föreslå, än den af Riksdagen anvisade att i vissa af lagen bestämda och begränsade fall låta egodelningsrätten döma till nytt skifte, der sådant efter noggrann pröfning af alla på frågan inverkande omständigheter finnes vara för ändamålet oundgängligen erforderligt. Jag har icke förbisett vigten af de skäl, Högsta Domstolen i dess sista utlåtande anfört mot en sådan lag-

förändring. Den grundåsigt, hvarifrån de anförda skälen utgå, eller att skifte skulle afse upplösning af samfällighet, synes dock innefatta en alltför stor inskränkning af skiftesverkets ändamål, hvilket enligt hittills gifna författningar varit icke allenast att upplösa samfälligheter utan ock att åstadkomma en förbättrad egoindelnings i förut skiftade byalag. Ej blott oskiftade egor utan ock sådana, som undergått storskifte och således ej vidare utgöra någon samfällighet, äro nemligen underkastade laga skifte, om någon delegare det äskar. Med en sådan uppfattning af skiftets betydelse synes det ganska väl kunna förenas, att lagen i visst fall medgifver omskifte af egor, som visserligen redan undergått laga skifte, men på ett sådant sätt, att det dermed åsyftade ändamål ej vunnits i högre grad än om egorna blifvit storskiftade. De orättvisor, som Högsta Domstolen befarat skola uppkomma deraf, att jordegare tvingas ingå i skiftet utan att hafva att motse någon fördel af den nya egofördelningen, böra afvärjas derigenom, att frågan om nytt skifte, derest det af någon delegare bestrides, göres till föremål för en undersökning af den noggranna beskaffenhet 89 § i skiftesstadgan förutsätter samt, der allenast en delegare det yrkar, underställes egodelningsrättens pröfning. Kan i vissa fall det med skiftet afsedda ändamål, såsom Högsta Domstolen erinrat, vinnas genom en mindre omfattande åtgärd, bör en sådan åtgärd företrädesvis anlitas, och förslaget derföre innehålla ett stadgande, som i dessa fall medger egoutbyte utan hinder deraf, att sådant af någon delegare bestrides.

Då lagstiftningen i nu antydda rigtning måste fortgå med den största varsamhet, anser jag densamma icke böra utsträckas till andra fall, än de af Riksdagen uppgifna, i fråga om hvilka behovet af lagförändring uppenbart framträtt.

Beträffande i öfrigt förslagets särskilda delar torde jag kunna inskränka mig till den erinran, att det för beredande af lämpligt och redigt skifte synes vara oundgängligen nödigt att i vissa fall låta annan mark än den vattendränkta ingå i det nya skiftet, samt att, då tvist uppstår angående omfånget af den mark skiftet skall omfatta, äfven denna tvist torde böra hänskjutas till egodelningsrättens afgörande.

Med afseende å det förändrade skick, hvari detta ärende kommit sedan Landtmäteristyrelsens förslag af Högsta Domstolen granskades, i det nemligen Eders Kongl. Maj:t förklarat frågor om skiftesstadgans ändring böra behandlas i den för civillag stadgade ordning, torde Högsta Domstolens yttrande böra å nyo inhemtas, helst det nu inom Justitiedepartementet utarbetade förslaget i åtskilliga delar skiljer sig från Landtmäteristyrelsens. Jag hemställer alltså att öfver det vid detta

protokoll under Litt. B fogade förslag Högsta Domstolens utlåtande måtte för det ändamål 87 § Regeringsformen förmåler af Eders Kongl. Maj:t infordras.“

På tillstyrkan af Statsrådets öfrige ledamöter behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad Föredraganden sålunda hemställt.

Ex protocollo
C. P. Hagbergh.

Litt. B.*Förslag till förordning angående förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ skiftesstadgan.*

Häri genom förordnas, att 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i skiftesstadgan den 9 November 1866 skola erhålla följande förändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Har jord, som hörer till by eller till hemman, deri två eller flera ega del, genom teg- eller storskifte i flera skiften blifvit lagd; vill den, som i sådant skifteslag eger ett eller flera hemman eller en eller flere hemmansdelar, laga skifte erhålla, hafve ock der vitsord till, utan att å teg- eller storskifte meddelad fastställelse eller eljest ingången och stadfästad förening må sådant hindra eller därför i vägen ligga.

2 mom. Ej må redan verkställd enskiftesdelning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Vår nådiga kungörelse den 20 Februari 1821 blifvit såsom enskifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är, att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas.

3 mom. Hafva genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankt egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, och möter för deras ändamålsenliga brukande hinder deraf, att vid förut verkställt så beskaffadt skifte, som i 2 mom. omförmäles, egorna erhållit en för deras häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade, då må, der tjenlig skiftesläggning ej kan genom egoutbyte beredas, nytt skifte, utan hinder af bestämmelserna i nämnda mom., kunna verkställas å dessa egor jemte den mark, som med dem ligger i det sammanhang, att dess intagande i den nya delningen är för beredande af lämpligt och redigt skifte oundgängligen nödigt. Bestrider någon delegare nytt skifte eller uppstår tvist angående omfånget af den mark, som bör i det nya skiftet ingå, behandlas ärendet efter stadgandet i 89 §.

4 mom. Har i Gotlands län, före den i följd af Vårt nådiga beslut den 20 December 1850 derstädes verkställda indelning i skifteslag, laga skifte skett och omfattat allenast en del af egor, som enligt indelningen utgöra ett skifteslag, ege det skifte ej annan verkan än stor-skifte lagligen tillkommer.

58 §.

Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ega rum på sätt i 56 § sägs, der jordegarna om sådant utbyte sig förena eller utbytet sker för beredande af sådan fördel, som med skifte enligt 3 § 3 mom. afses.

Sedan i sistnämnda fall skiftesmannen och gode männen afgifvit utlåtande om utbytets företagande, skall, der ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt nöjas, frågan om utbytets verkställande, innan vidare åtgärd vidtages, underställas egodelningsrättens pröfning.

69 §.

Delningsgrund eller måttstock för egors skiftande å landet, så väl särskilda hemman emellan, som emellan delegare i ett och samma hemman, vare den, som i lag eller särskilda författningar för vissa landsorter stadgad är eller framdeles stadgas kan. Äro egorna förut delade genom storskifte, som efter förra författningar laga kraft vunnit, eller genom sådant skifte, som i 3 § 2 mom. sägs, hafve hvarje delegare rätt att vid nytt skifte tillgodonjuta hvad efter uppskattning svarar mot de egor, han enligt det förut verkställda skiftet innehaft; och bör landtmätaren, vid föredragning af frågan om delningsgrunden, underrätta delegarne ej blott om de särskilda grunder, hvilka kunna i detta afseende rätteligen antagas, utan ock om de uppskattade ego-belopp, hvilka, enligt hvardera af dessa grunder, komme att hvarje delegare ungefärligen tillfalla.

88 §.

Äro egorna af den olika beskaffenhet eller hafva de ett så spridt och åtskildt läge, att sådant skifte, som nu sagdt är, utan skada eller lidande för en eller flere af delegarne icke verkställas kan; då må egorna delas i så få skiften, som deras beskaffenhet och belägenhet möjligen medgifva; dock med hufvudsakligt iakttagande deraf, att

hvarje skifte bekvämligen må kunna inhägnas och särskildt brukas; och bör till sådan skiftesläggning, på sätt i 92 § sägs, provisionel plan upprättas och det deröfver afgifna utlåtande jemte karta och handlingar inom fjorton dagar derefter öfversändas till ordföranden i egodelningsrätten, hvilken rätt har att, efter verkställd granskning, i ämnet förordna.

Verkställes nytt skifte å egor, som förut undergått enskifte eller laga skifte, då må underställning till egodelningsrätt i fråga om skiftesantalet icke ega rum, utan så är, att i följd af det nya skiftet någon delegare skulle erhålla ett större antal skiften än vid det förut verkställda skiftet tilldelats hans egolott, och detta antal derjemte öfverstiger det, som enligt 87 § högst tillåtes.

89 §.

Har storskifte förut skifteslaget öfvergått och yrkar någon delegare, att dervid oförändradt bör förblifva; då skola skiftesmannen och gode männen, innan vidare åtgärd i afseende å skiftesberedningen företages, efter föregången besigtning å marken, hvarvid dess allmänna beskaffenhet och läge beskrifvas, noga undersöka, huruvida skifteslagets egor må kunna genom nytt skifte erhålla en för egornas skötsel lämpligare indelning och så väl derigenom, som genom beredda tillfällen till odling, uppbringas till högre afkastning, samt hemmanens värde såmedelst i betydligare måtto ökas; och gånge i ty fall det sökta skiftet fort. Hafva åter egorna det läge eller äro de af sådan beskaffenhet, att nytt skifte, utan att i allmänhet blifva förmånligare än det förra skiftet, skulle för delegarne medföra kostnad och olägenhet; då bör vid storskiftet oförändradt förblifva och det sökta skiftet inställas. Skiftesmannen och gode männen skola i dessa omständigheter fullständigt utlåtande meddela och dermed förfara, som i 54 § sagdt är.

Begäres på grund af stadgandet i 3 § 3 mom. nytt skifte å egor, hvilka ingått i förut verkställdt enskifte eller laga skifte, och uppstår stridighet mellan delegarne, huruvida skiftet må ega rum, eller angående omfånget af den mark, som bör i skiftet ingå, skola skiftesmannen och gode männen företaga sådan undersökning, som ofvan sägs, och i ärendet meddela utlåtande. Nöjas ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt, skall, innan vidare åtgärd vidtages, frågan underställas egodelningsrättens pröfning.

Derest nytt skifte afslås, skall skiftessökanden de åbragte kostnaderne ensam bestå.

*Utdrag af protokollet öfver lagärenden, hållet uti Kongl. Maj:ts
Högsta Domstol Tisdagen den 4 December 1883.*

Andra Rummet:

Närvarande:

Justitieråden: NAUMANN,
VON HOFSTEN,
HUSS,
VON SEGEBADEN,
SVEDELIUS,
ÖSTERGREN,
GLIMSTEDT.

Expeditionschefen Åbergsson föredrog i underdånighet:

2:o.

Note ur protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet den 26 sistlidne Oktober, hvarmedelst, för det ändamål 87 § Regeringsformen förmåler, Högsta Domstolens utlåtande blifvit infordradt öfver ett inom Justitiedepartementet utarbetadt förslag till förordning angående förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ skiftesstadgan, så lydande som bilagan vid detta protokoll utvisar.

Med bibehållande af förutvarande stadgande, att egoutbyte får, i andra fall än de i 56 § omförmälda, utan hinder af förut verkställt laga skifte verkställas, om genom detsamma bekvämlighet för odling och häfd eller annan dylik fördel vinnes och jordegarna om sådant

Bih. till Riksd. Prot. 1884. 1 Saml. 1 Afd. 4 Häft.

egoutbyte sig förenat, tillägger förslaget i 58 § ett nytt stadgande att, derest i det särskilda fall, som omförmäles i 3 § 3 mom., bekvämlighet för odling eller häfd kan genom egoutbyte vinnas, sådant utbyte må utan hinder af förut verkställt laga skifte ega rum, äfven om ej alla jordegarna dertill lemna sitt samtycke.

På det att hvad förslaget sålunda åsyftar må blifva tydligt utmärkt, ansåg Högsta Domstolen de båda olika i paragrafen omhandlade fallen böra åtskiljas på det sätt att, med bibehållande af paragrafens förutvarande lydelse oförändrad, det nya stadgandet upptoges i ett särskildt stycke.

I öfrigt lemnades förslaget utan anmärkning.

Ex protocollo
C. P. Hagbergh.

Utdrag af protokollet öfver Justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott Lördagen den 12 Januari 1884,

i närvaro af:

Hans Excellens Herr Statsministern THYSELIOUS,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre
HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
THEMPTANDER,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA,
Justitieråden: WRETMAN,
AHLGREN.

4:o.

Chefen för Justitiedepartementet Statsrådet von Steyern anmälde i underdånighet:

Riksdagens underdåniga skrifvelse den 17 Maj 1882 med anhållan om utarbetande af förslag till ändringar i förnyade nådiga stadgan om skiftesverket i riket den 9 November 1866, i syfte att underlätta möjligheten att erhålla nytt skifte å torrlagd, förut skiftad mark.

Öfver det inom Justitiedepartementet utarbetade, vid protokollet öfver justitiedepartementsärenden för den 26 Oktober 1883 fogade lagförslag i ämnet, hade Högsta Domstolen den 4 påföljande December

afgifvit utlåtande, för hvars innehåll Departementschefen nu redogjorde, hvarefter Departementschefen hemstälde, att, i anledning af den anmärkning, Högsta Domstolen framställt i afseende å redaktionen af 58 § i förslaget, nämnda paragraf måtte gifvas följande lydelse:

“Kan genom egoutbyte i andra fall, än nu nämnda äro, bekvämlighet för odling eller häfd eller annan dylik fördel vinnas, och förena sig jordegare om sådant utbyte, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, ske, på sätt i 56 § sägs.

Begäres egoutbytet af anledning 3 § 3 mom. omförmäler, då må det, utan hinder af förut fastställt skifte, kunna jemväl utan alla jordegares samtycke ega rum. Sedan i detta fall skiftesmannen och gode männen afgifvit utlåtande om utbytets företagande, skall, der ej samtliga tillstädesvarande jordegare deråt nöjas, frågan om utbytets verkställande, innan vidare åtgärd vidtages, underställas egodelningsrättens pröfning.”

Då Högsta Domstolen i öfrigt lemnat ifrågavarande lagförslag utan anmärkning, hemstälde Departementschefen vidare, att Kongl. Maj:t täcktes enligt 87 § Regeringsformen till Riksdagens antagande öfverlemnna omförmälda förslag till förordning angående förändrad lydelse af 3, 58, 69, 88 och 89 §§ i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866, med iakttagande af den förändrade redaktion af 58 §, hvarom här ofvan förmäles.

Med bifall till denna, af Statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder förordna, att till Riksdagen skulle i ämnet aflåtas nådig proposition af det innehåll, bilagan litt. D till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo
Th. Wilh. Malm.